

УДК 342.951:351.82
JEL K39

Сокол В.А.⁴⁸

*студент, Київський міжнародний університет
(Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0003-1523-9711>

науковий керівник

Суббот А.І.

*д.ю.н., професор, Київський міжнародний університет
(Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ СКЛАДУ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

У статті визначено поняття адміністративної юстиції України як системи суб'єктів – спеціалізованих судів, якими здійснюється контроль за дотриманням законності в сфері управлінської діяльності держави та місцевого самоврядування завдяки розгляду та вирішенню адміністративно-правових спорів між громадянином або юридичною особою, з одного боку, і органом управління – з другого, з метою здійснення державою функції захисту прав і свобод фізичних і юридичних осіб. До складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України в статті віднесено місцеві адміністративні суди, суди апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції – Верховний Суд України.

Ключові слова: адміністративна юстиція, управлінська діяльність держави та місцевого самоврядування, дотримання законності, фізичні та юридичні особи, місцеві адміністративні суди, апеляційні адміністративні суди, Верховний Суд України.

Сокол В.А.

*студент, Киевский международный университет
(Киев, Украина)*

научный руководитель

Суббот А.И.

*д.ю.н., профессор, Киевский международный университет
(Киев, Украина)*

К ВОПРОСУ СОСТАВА СИСТЕМЫ СУБЪЕКТОВ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ЮСТИЦИИ УКРАИНЫ

В статье определено понятие административной юстиции Украины как системы субъектов – специализированных судов, которыми осуществляется контроль над соблюдением законности в сфере управленческой деятельности государства и местного самоуправления путем рассмотрения и разрешения административно-правовых споров

⁴⁸ Сокол Віктор Андрійович, студент Навчально-наукового юридичного інституту, Київський міжнародний університет, (Київ, Україна)

между гражданином или юридическим лицом, с одной стороны, и органом управления – с другой, с целью осуществления государством функции защиты прав и свобод физических и юридических лиц. В состав системы субъектов административной юстиции Украины в статье отнесены местные административные суды, суды апелляционной инстанции, суд кассационной инстанции – Верховный Суд Украины.

Ключевые слова: административная юстиция, управленческая деятельность государства и местного самоуправления, соблюдение законности, физические и юридические лица, местные административные суды, апелляционные административные суды, Верховный Суд Украины.

Sokol V.

*Student, Kyiv International University
(Kyiv, Ukraine)*

scientific advisor

Subbot A.

*Doctor in Law, Professor, Kiev International University
(Kiev, Ukraine)*

TO THE QUESTION OF THE COMPOSITION OF THE SYSTEM OF THE SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE JUSTICE OF UKRAINE

The article defines the notion of administrative justice of Ukraine as a system of subjects – specialized courts, which control the observance of legality in the field of government activity of the state and local self-government through the consideration and resolution of administrative legal disputes between a citizen or a legal entity, on the one hand, and an authority management – on the other, for the purpose of exercising by the state functions of protecting the rights and freedoms of individuals and legal entities. In the structure of the system of subjects of administrative justice of Ukraine in the article assigned local administrative courts, courts of appellate instance, the court of cassation – the Supreme Court of Ukraine.

Key words: administrative justice, administrative activity of the state and local self-government, observance of legality, physical and legal persons, local administrative courts, appellate administrative courts, Supreme Court of Ukraine.

Актуальність проблеми. Запровадження і розвиток адміністративної юстиції в незалежних державах, що виникли на теренах колишнього Радянського Союзу, відбуваються в контексті заходів, пов'язаних з розвитком демократичних методів управління [12, с. 6]. Відповідні процеси в Україні обумовлені положеннями її Конституції [2, с. 6; 9].

Як підкреслює М. Жушман, у сучасних умовах розбудови правової системи України, в умовах судової реформи загострилася полеміка щодо поділу права на відповідні галузі, відокремлення публічно-правових юридичних інституцій, що, у свою чергу, викликає необхідність детального вивчення проблеми судового захисту прав, свобод і правових інтересів учасників правовідносин, які виникають у сфері управлінської діяльності держави та місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, серед іншого - на виконання делегованих повноважень [5, с. 105]. Важливе місце в цій діяльності належить системі адміністративних судів України, або ширше - адміністративній юстиції України, функціонування якої опосередковане діяльністю системи її відповідних суб'єктів.

В. Кравчук підкреслює, що функціонування адміністративної юстиції в Україні залишається однією з найболючіших проблем, оскільки пересічним громадянам нині складно домогтися справедливості, оскаржуючи неправомірні дії органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх службових і посадових осіб. Відповідно до національного законодавства, публічно-правові спори щодо цього уповноважені розглядати адміністративні суди, які в майбутньому повинні посісти провідне місце в системі судочинства та забезпечувати підтримання в Україні демократії та верховенства права, а захист прав, свобод та інтересів людини і громадянина у сфері публічно-правових відносин, нарешті, стане реальним, а не декларативним [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні засади системи адміністративної юстиції та її суб'єктного складу аналізувались у працях таких дослідників, як М. Жушман, О. Капля, Д. Кіреєв, І. Коліушко, Т. Кравчук, Р. Куйбіда, О. Пасенюк, Н. Писаренко, О. Тихомиров та ін. Проте, незважаючи на велику увагу дослідників до даної сфери, суттєва кількість питань залишається досі нез'ясована. Так, і досі в адміністративно-правовій науці немає загальноприйнятого визначення поняття адміністративної юстиції, одночасно, науковці сперечаються щодо суб'єктного складу останньої.

Постановка мети. Метою дослідження є з'ясування складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України.

Результати дослідження. На нашу думку, коректне з'ясування складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України має ґрунтуватися на визначенні адміністративної юстиції як такої. З метою здійснення такого визначення проаналізуємо відповідні наявні наукові підходи, що представлені як у довідково-енциклопедичних виданнях, так і в працях науковців.

Отже, великий юридичний словник визначає адміністративну юстицію як «систему спеціальних судових і квазісудових органів з контролю за дотриманням законності у сфері державного управління, а також (у вужчому розумінні) особливий процесуальний порядок розгляду адміністративних справ і вирішення адміністративно-правових спорів між громадянином або юридичною особою, з одного боку, та органом державного управління – з другого. В останньому значенні є різновидом судової діяльності, оскільки здійснюється з дотриманням основних елементів судового розгляду» [4, с. 9]. До недоліків пропонуваного визначення ми відносимо відсутність вказівки на те, що, власне, слід розуміти під квазісудовими органами, до переваг – підкреслення системного характеру адміністративної юстиції.

Своєю чергою, юридична енциклопедія визначає адміністративну юстицію як систему спеціальних органів з контролю за дотриманням законності у сфері державного управління, а також, у вужчому значенні, особливий процесуальний порядок вирішення адміністративно-правових спорів між громадянином і організацією з одного боку, і державним органом – з другого [15, с. 24]. Як бачимо, наведене визначення майже збігається з визначенням, що пропонується великим юридичним словником.

Наголосимо, що зараз у науковій літературі немає єдиного підходу до розуміння адміністративної юстиції і, відповідно, наявні істотні розбіжності щодо визначення останньої, хоча відповідному питанню надається великого значення.

Так, О. Тихомиров виділяє три основні підходи до розуміння адміністративної юстиції, а саме:

а) процесуальний, відповідно до якого адміністративна юстиція визначається як особливий порядок вирішення спорів або як вид судочинства;

б) інституційний, при якому адміністративна юстиція характеризується як система спеціалізованих судів;

в) функціональний, де акцентується на здійсненні державою функції захисту прав та свобод громадян [14, с. 49].

Безумовною перевагою підходу науковця є виділення вказаних підходів до розуміння адміністративної юстиції.

Д. Кіреєв визначає адміністративну юстицію як систему спеціалізованих судів, що здійснюють контроль за дотриманням законності в сфері державного управління завдяки розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів. Основним організаційним складником адміністративної юстиції, отже, є адміністративний суд, а процесуальним складником – здійснення правосуддя у формі адміністративного судочинства.

Корисним, на нашу думку, є виділення вказаним автором переваг і недоліків підходів до визначення адміністративної юстиції. Так, стверджує Д. Кіреєв, «розгляд адміністративної юстиції з точки зору організаційного (інституційного) підходу уявляється більш доцільним при дослідженні питань становлення та розвитку системи адміністративних судів України, їх структурної побудови та організаційних особливостей, а також особливостей діяльності, взаємодії між собою та іншими органами державної влади, місцевого самоврядування і громадськістю.

Розгляд адміністративної юстиції під кутом зору функціонального та процесуального підходів уявляється більш корисним під час аналізу загальних цілей та завдань адміністративної юстиції, з'ясування її місця та функціонального призначення у системі захисту прав і свобод людини, вивчення особливостей адміністративного судочинства, дослідження специфіки розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, що виникають внаслідок рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Одночасно, визначення адміністративної юстиції як системи відповідних суб'єктів спрощує подальше з'ясування особливостей останньої» [7, с. 290].

І. Коліушко розуміє адміністративну юстицію як судовий захист прав, свобод і правових інтересів учасників правовідносин, які виникають у сфері управлінської діяльності держави та місцевого самоврядування [1, с. 11]. Тут, на жаль, автор залишає поза увагою інституційний і функціональний аспекти адміністративної юстиції.

Автори підручника «Адміністративне судочинство України» надто вузько, на наш погляд, тлумачать адміністративну юстицію як розгляд і вирішення спорів з приводу управління (адміністрація), органами, що здійснюють правосуддя (юстиція) [3, с. 17].

О. Капля наголошує, що адміністративна юстиція – поняття доволі не однозначне. Так, залежно від контексту критерію оцінки воно може виступати як судовий контроль за діяльністю публічної адміністрації, порядок розгляду спорів громадян і юридичних осіб із суб'єктами публічної влади, система спеціальних судових органів. Також воно використовується для позначення сфер соціального буття (сфера юстиції) [6, с. 110].

Т. Кравчук зазначає, що адміністративну юстицію не можна розглядати окремо від адміністративного судочинства: процесуальною складовою частиною адміністративної юстиції є адміністративне судочинство, тобто урегульована законом діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ [11, с. 16].

Отже, далі в роботі під адміністративною юстицією будемо мати на увазі систему суб'єктів – спеціалізованих судів, що здійснюють контроль за дотриманням законності у сфері управлінської діяльності держави та місцевого самоврядування завдяки розгляду та

вирішенню адміністративно-правових спорів між громадянином або юридичною особою, з одного боку, і органом управління – з другого, з метою здійснення державою функції захисту прав та свобод фізичних і юридичних осіб.

Щодо власне складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України значимо таке з урахуванням того, що системою є поєднання деякої різноманітності в єдине і чітко розчленоване ціле, елементи якого щодо цілого та інших частин посідають відповідні їм місця, а суб'єктом у праві є особа (фізична або юридична), що володіє за законом здатністю мати та здійснювати безпосередньо або через представника права та юридичні обов'язки [15, с. 430; 16, с. 406].

Відтак, відповідно до ст. 124 Конституції України, «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи» [9].

Кодекс адміністративного судочинства України (далі в статті – Кодекс) у ст. 4 визначає адміністративний суд як «суд, до компетенції якого цим Кодексом віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ» [8].

У ст. 22 Кодексу зазначено, що «місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди) вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції, крім випадків, визначених частинами другою–четвертою цієї статті. Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії (окрім визначених частиною четвертою цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб. Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені. Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів» [8].

Згідно зі ст. 23 Кодексу, «апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної

юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції. У випадках, визначених цим Кодексом, Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення апеляційного адміністративного суду. У випадках, визначених цим Кодексом, Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції» [8].

Відповідно до ст. 24 Кодексу «Верховний Суд переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції» [8].

Ст. 292 Кодексу визначає суд апеляційної інстанції, а саме: «судом апеляційної інстанції в адміністративних справах є апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд як адміністративний суд чи окружний адміністративний суд), що ухвалив рішення. Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції. Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку судові рішення Верховного Суду, ухвалені ним як судом першої інстанції» [8].

Відповідно до ст. 327 Кодексу «судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Верховний Суд» [8].

Як підкреслюється в ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (далі в статті – Закон), «судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд. Систему судоустрою складають: місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд» [13].

Згідно зі ст. 21 Закону, «місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах). Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом» [13].

Як впливає з положень ст. 26 Закону, «апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суди першої інстанції, з розгляду адміністративних справ. Апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є апеляційні адміністративні суди, які утворюються у відповідних апеляційних округах. У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ» [13].

З огляду на виняткову важливість діяльності Верховного Суду України в складі системи суб'єктів адміністративної юстиції України коротко опишемо особливості його

функціонування. Так, відповідно до ст. 36 Закону, «Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Верховний Суд:

1) здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом;

2) здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики;

3) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою;

4) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

5) звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення [Конституції України](#);

6) забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом;

7) здійснює інші повноваження, визначені законом» [13].

Стаття 37 Закону встановлює склад і структуру Верховного Суду. Так, «до складу Верховного Суду входять судді у кількості не більше двохсот.

У складі Верховного Суду діють:

1) Велика Палата Верховного Суду;

2) Касаційний адміністративний суд;

3) Касаційний господарський суд;

4) Касаційний кримінальний суд;

5) Касаційний цивільний суд.

До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації.

У кожному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів.

Кількість та спеціалізація судових палат визначаються рішенням зборів суддів касаційного суду з урахуванням вимог частин п'ятої та шостої цієї статті та судового навантаження.

У Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян»

[13].

Висновки. Отже, нами визначено поняття адміністративної юстиції України, а саме: останньою є система суб'єктів – спеціалізованих судів, якими здійснюється контроль за дотриманням законності у сфері управлінської діяльності держави та місцевого самоврядування завдяки розгляду та вирішенню адміністративно-правових спорів між громадянином або юридичною особою, з одного боку, та органом управління – з другого, з метою здійснення державою функції захисту прав і свобод фізичних і юридичних осіб. До складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України нами віднесено місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), суди апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції – Верховний Суд України. З'ясування нами складу системи суб'єктів адміністративної юстиції України є підставою для її подальшого вдосконалення, розробки наукових рекомендацій щодо систематизації чинного законодавства, завершення судово-адміністративної реформи в Україні.

Література

1. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. – К.: Факт, 2003. – 146 с.
2. Адміністративне судочинство: навч. посіб. / І.М. Балакарева, І.В. Бойко, Я.С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н.Б. Писаренко. – Х.: Право, 2016. – 312 с.
3. Адміністративне судочинство України: підручник / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.
4. Большой юридический словарь / авт.-сост. В.Н. Додонов, В.Д. Ермаков, М.А. Крылова и др.; под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских. – М.: Инфра-М, 2003. – 704 с.
5. Жушман М. Генезис і сучасний стан адміністративної юстиції України / М. Жушман // [Підприємництво, господарство і право](#). – 2016. – №8. – С. 105–109.
6. Капля О. «Адміністративна юстиція» як юридичний термін / О. Капля // *Адміністративне право і процес*. – 2017. – №5. – С. 108–110.

7. [Кіреєв Д.В.](#) Адміністративна юстиція: сучасні підходи до визначення / Д.В. Кіреєв // [Форум права](#). – 2012. – №3. – С. 287–291.
8. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] :Закон України від 06.07.2005 №2747– IV (редакція станом на 07.01.2018). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/print> – 25.01.2018.
9. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР (редакція станом на 30.09.2016). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print> / print 1452801145557029. – 25.01.2018.
10. Кравчук В.М. Адміністративна юстиція і адміністративне судочинство: співвідношення з адміністративним процесом, процесуально-правова регламентація, перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2332/1/akt_pyt_ref2009.pdf.
11. Кравчук Т.О. Становлення, розвиток і завдання адміністративної юстиції в Україні та в деяких зарубіжних країнах / Т.О. Кравчук // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – №4(8). – С. 15–25.
12. Куйбіда Р.О. Розвиток адміністративної юстиції в країнах колишнього Радянського Союзу / Р.О. Куйбіда, В.П. Тимошук. – К.: Книги для бізнесу, 2010. – 144 с.
13. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс]: Закон України від 02.06.2016 №1402– VIII (редакція станом на 15.12.2017). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print>. – 25.01.2018.
14. [Тихомиров О.Д.](#) Сучасні підходи до розуміння адміністративної юстиції / О.Д. Тихомиров, О.С. Гусарева // [Юридичний вісник. Повітряне і космічне право](#). – 2009. – №1. – С. 45-50.
15. Тихомирова Л.В. Юридическая энциклопедия / под ред. М.Ю. Тихомирова. – М., 1997. – 526 с.
16. Философский словарь: основан Г. Шмидтом. – 22-е, новое, перераб. изд. под ред. Г. Шишкоффа / пер. с нем. ; Общ. ред. В.А. Малинина. – М.: Республика, 2003. – 575 с.

References

1. Administratyvna yustytisiya: yevropeys'kyu dosvid i propozytyiyi dlya Ukrayiny // Avtory-uporyadnyky I. B. Koliushko, R. O. Kuybida. – К.: Fakt, 2003. – 146 с.

2. Administratyvne sudochynstvo: navch. posib. / I. M. Balakaryeva, I. V. Boyko, YA. S. Zelins'ka ta in. ; za zah. red. N. B. Pysarenko. – KH. : Pravo, 2016. – 312 s.
3. Administratyvne sudochynstvo Ukrayiny: pidruchnyk / O. M. Pasenyuk (ker. avt. kol.), O. N. Panchenko, V. B. Aver'yanov [ta in.]; za zah. red. O. M. Pasenyuka. – K. : Yuri-n-kom In-ter, 2009. – 672 s.
4. Bol'shoyyurydycheskyyslovar' / Avt.-sost. V. N. Dodonov, V. D. Ermakov, M. A. Krylova y dr.; pod red. A. YA. Sukhareva, V. E. Krut'skykh. – M.: Ynfra-M, 2003. – 704 s.
5. Zhushman M. Henezys i suchasnyy stan administratyvnoyi yustytsiyi Ukrayiny / M. Zhushman // Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo. – 2016. – № 8. – S. 105-109.
6. Kaplya O. «Administratyvna yustytsiya» yak yurydychnyy termin / O. Kaplya // Administratyvne pravo i protses. – 2017. – № 5. – S. 108–110.
7. Kiryeyev D. V. Administratyvna yustytsiya: suchasni pidkhody do vyznachennya / D. V. Kiryeyev // Forum prava. – 2012. – № 3. – S. 287–291.
8. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny [Elektronnyy resurs] : Zakon Ukrayiny vid 06.07.2005 № 2747-IV (Redaktsiya stanom na 07.01.2018). – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/print> – 25.01.2018. – Nazva z ekranu.
9. Konstytutsiya Ukrayiny [Elektronnyy resurs]: Zakon Ukrayiny vid 28.06.1996 № 254k/96-VR (Redaktsiya stanom na 30.09.2016). – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print> / print 1452801145557029. – 25.01.2018. – Nazva z ekranu.
10. Kravchuk V. M. Administratyvna yustytsiya i administratyvne sudochynstvo : spivvidnoshennya z administratyvnym protsesom, protsesual'no-pravova rehlamentatsiya, perspektyvy rozvytku [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2332/1/akt_pyt_ref2009.pdf. – Nazva z ekranu.
11. Kravchuk T. O. Stanovlennya, rozvytok i zavdannya administratyvnoyi yustytsiyi v Ukrayini ta v deyakykh zarubizhnykh krayinakh / T. O. Kravchuk // Visnyk Vyshchoyi rady yustytsiyi. – 2011. – № 4 (8). – S. 15–25.
12. Kuybida R. O. Rozvytok administratyvnoyi yustytsiyiv krayinakh kolyshn'oho Radyans'koho Soyuzu / R. O. Kuybida, V. P. Tymoshchuk. – K.: Knyhy dlya biznesu, 2010. – 144 s.
13. Pro sudoustriy i status suddiv [Elektronnyy resurs] : Zakon Ukrayiny vid 02.06.2016 № 1402-VIII (Redaktsiya stanom na 15.12.2017). – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print>. – 25.01.2018. – Nazva z ekranu.

14. Tykhomyrov O. D. Suchasni pidkhody do rozuminnya administratyvnoyi yustyttsiyi / O. D. Tykhomyrov, O. S. Husaryeva // Yurydychnyy visnyk. Povitryane i kosmichne pravo. – 2009. – № 1. – S. 45–50.
15. Tykhomyrova L. V. Yurydycheskaya éntsyklopedyya / Pod red. M. YU. Tykhomyrova. – M., 1997. – 526 s.
16. Fylosofskyy slovar': Osnovan H. Shmydtom. – 22-e, novoe, pererab. yzd. pod. red. H. Shyshkoffa / Per. s nem. / Obshch. red. V.A. Malynyna. – M.: Respublyka, 2003. – 575 s.